

РОСІЙСЬКІ ТА БРИТАНСЬКІ ЖІНКИ У БОРОТЬБІ ЗА ПРАВО ГОЛОСУ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Залеток Н.В., nataliazaletok@gmail.com

Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського

Перша половина ХХ ст. як для британок, так і для мешканок Російської імперії, а згодом – Радянського Союзу, ознаменувалася важливими змінами, втіленими, насамперед, у наданні їм політичних прав. У Великій Британії ця проблема перебувала на порядку денному вже з другої половини ХІХ ст., тоді як в Російській імперії набула широкого розголосу дещо пізніше. Однак виборчі права жінки обох держав здобули майже одночасно. Крім того, поступово перед ними постали нові можливості для самоствердження у найрізноманітніших сферах побутування – освіті, політиці, на ринку праці тощо. Здебільшого це сталося завдяки наполегливій діяльності активістів феміністичного руху.

За винятком деяких загальних праць, наприклад, робіт Л. Абрамс [1] та В. Успенської [3], де міститься короткий опис фактів, пов'язаних зі здобуттям жінками виборчих прав у різних країнах, в тому числі і Великій Британії та Російській імперії, вказана проблематика ще не ставала об'єктом для прицільного порівняння. Водночас подібне дослідження дало б змогу розширити наявні знання щодо перебігу жіночого руху як загальносвітового явища, а також відшукати спільне та відмінне у демократичних перетвореннях різних держав, що розширить наші уявлення про розвиток їхніх соціумів на тому чи іншому історичному етапі.

Проблема надання політичних прав у ХІХ ст. вже перебувала на порядку денному активістів жіночого руху у Великій Британії і домінувала над іншими питаннями, пов'язаними з правовим статусом жінок у суспільстві. Натомість політична система Російської імперії до самого початку ХХ ст. не передбачала наявності загальнодержавного представницького органу, тому, перш ніж домогтися права голосу для тієї чи іншої частини населення, потрібно було створити такий орган. У зв'язку з цим жіночий рух в Росії в цей період орієнтувався насамперед на розширення прав в освітній, шлюбно-сімейній сферах, а також на ринку праці, і досяг на цій стежі чималих результатів.

Якщо британські суфражистки станом на початок ХХ ст., після декількох десятків боротьби, повністю зосередилися на вимозі надати право голосу жінкам, то російські активістки, які з 1905 р. (часу появи Державної Думи) почали активно домогтися політичних прав, цією вимогою не обмежувалися і паралельно виступали за широке коло демократичних змін, як-от відміна смертної кари, розширення громадянських прав тощо.

Багато подібностей можна побачити, порівнюючи позиції політичних партій щодо надання жінкам виборчих прав у Росії та Великій Британії. Адже політичні еліти обох держав тривалий час не додавали до своєї програмних документів положення про політичні права для жінок, хоча серед них була значна частина осіб,

які підтримували цю вимогу. Однак в першій країні політичні процеси, спрямовані на перебудову принципів формування електорату на умовах паритету представників двох статей, протікали значно швидше. Адже російські політичні еліти задовольнили вимоги активістів після порівняно нетривалої боротьби (приблизно 12 років у Росії проти більше ніж півстоліття у Великій Британії).

Практично повністю збігалися методи діяльності російських феміністок та британського конституційного крила суфражизму: вони готували та подавали до державних органів петиції, вдавалися до публічних промов, розповсюджували агітаційні листівки та брошури, мали власні ЗМІ, на шпальтах яких висвітлювали відповідну тематику, організовували мітинги. Однак суттєво відрізнялася реакція влади на подібні заходи. У Великій Британії вона тривалий час відверто ігнорувала суфражистів, а їхні прихильники мобілізувалися неохоче, на відміну від противників, внаслідок чого за роки суфражистських кампаній у суспільстві викристалізувався досить потужний антисуфражистський рух. На противагу цьому соціум Російської імперії, який в 1917 р. сколихнули революційні події, і так був готовий до кардинальних політичних змін. Тому його політичні еліти досить швидко задовольнили вимоги надати жінкам право голосу. Жінки ж, своєю чергою, зуміли швидко мобілізуватися, подати відповідну резолюцію й організувати велелюдний мітинг на її підтримку. І це попри те, що вони не мали за плечима десятків років досвіду боротьби за політичне рівноправ'я. Хоча у російському суспільстві рух опонентів таким змінам теж був, однак не здобув достатньої ваги.

Що ж до соціального складу жіночого руху у Великій Британії та Російській імперії, то для обох держав була характерна участь у ньому представниць багатьох прошарків населення, зокрема середнього та робітничого. Однак, якщо у Великій Британії у 1918 р. через майновий ценз право голосу насамперед отримали представниці середнього і вищого прошарків, то у Росії, після нетривалого існування загального виборчого права для обох статей на основі вікового цензу, внаслідок Жовтневої революції з числа електорату було виключено чимало представників середнього та вищого прошарків [2]. З приходом до влади більшовиків самостійний жіночий рух практично припинив своє існування. Водночас у Великій Британії після надання права голосу частині жінок він продовжував діяльність, але зі значно меншою активністю, ніж у попередні роки.

References

1. Абрамс Л. Формирование европейской женщины новой эпохи 1789–1918 / пер. с англ. Е. Незлобиной. М. : Издательский дом Государственного университета Высшей школы экономики, 2011. 408 с.

2. Конституция (основной закон) Российской Социалистической Федеративной Советской Республики. Принята V Всероссийским съездом Советов в заседании от 10 июля 1918 года. URL: <https://bit.ly/3a2p7wb> (дата обращения: 25.01.2021).

3. Успенская В. И. Суфражизм в истории феминизма // Женщины в социальной истории России. Тверь, 1997. С. 70-80.